

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد بندرعباس

دانشکده: علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته: حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان :

جرم جاسوسی در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح

استاد راهنما:

دکتر سارا ادیبی سده

نگارنده:

جاسم خیر اندیش

تابستان ۱۳۹۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهشی و فناوری

به نام خدا

شورای اخلاقی پژوهش

بیاباری از خداوند بجان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتدای فرهنگ و تمدن بشری مادانجوبیان و احصاء هیات علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تعهد می کنیم:

- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.
- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و ارائه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- اصل برانت: التزام به برانت جویی از حرکت رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده :
۲	کلیات
۳	الف. مقدمه
۴	ب. بیان مسئله
۷	ج. سوابق مربوط
۱۰	د. فرضیه ها
۱۱	ر. اهداف علمی:
۱۱	ز. جنبه های نوآوری تحقیق
۱۱	ژ. نوع روش تحقیق

فصل اول: تعاریف و مفاهیم

۱۴	مبحث اول: بازشناسی مفاهیم
۱۴	گفتار اول: مفهوم امنیت ملی
۱۵	گفتار دوم: تعریف جاسوسی
۱۹	بند اول: جاسوسی در لغت
۲۰	بند دوم: جاسوسی در اصطلاح
۲۰	الف) در قانون
۲۰	ب) حقوق کیفری
۲۲	ج) در اسناد بین المللی و حقوق تطبیقی
۲۳	گفتار سوم: قیود تعریف جاسوسی
۲۳	بند اول: متقابلانه بودن
۲۳	بند دوم: تسلیم اسرار به بیگانه
۲۴	گفتار چهارم: مفهوم جاسوسی در حقوق بین الملل
۲۶	بند اول: مفهوم جاسوسی در حقوق بین الملل کلاسیک
۲۸	بند دوم: مفهوم جاسوسی در حقوق بین الملل نوین
۳۰	بند سوم: معیار تمییز جاسوسی از خیانت به کشور

مبحث دوم: تفکیک جاسوسی از خیانت به کشور.....	۳۲
گفتار اول: معیارهای تمیز جاسوسی از خیانت به وطن.....	۳۲
بند اول: معیار عینی.....	۳۳
بند دوم: معیار ذهنی.....	۳۴
بند سوم: معیار ملیت (تابعیت).....	۳۴
گفتار دوم: رابطه بین جاسوسی و خیانت به وطن.....	۳۴
گفتار سوم: مقایسه جاسوسی و خیانت به وطن.....	۳۷
گفتار چهارم: رابطه بین جاسوسی و خیانت به کشور.....	۳۹
مبحث سوم: سابقه تاریخی.....	۴۰
گفتار اول: تاریخچه سازمان قضایی نیروهای مسلح قبل از انقلاب.....	۴۱
گفتار دوم: تاریخچه سازمان قضایی نیروهای مسلح بعد از انقلاب.....	۴۲
گفتار سوم: سابقه تاریخی قوانین مجازاتی جرایم نیروهای مسلح.....	۴۳
گفتار چهارم: قانون جدید مجازات جرایم نیروهای مسلح.....	۴۵
بند اول: ویژگی های قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح.....	۴۶
بند دوم: مقایسه جاسوسی در قانون جدید مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲.....	۴۹
بند سوم: ویژگی های قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح.....	۵۲
گفتار پنجم: تعریف دشمن در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح.....	۵۳
<u>فصل دوم: طبقه بندی و ارکان تشکیل دهنده، جرم جاسوسی</u>	
مبحث اول: اقسام و انواع جاسوسی.....	۵۵
گفتار اول: جاسوسی سنتی.....	۵۵
گفتار دوم: جاسوسی مدرن و پیشرفته.....	۵۶
گفتار سوم: مراحل جاسوسی.....	۵۶
بند اول: مرحله اول؛ جمع آوری اطلاعات.....	۵۶
بند دوم: مرحله دوم؛ غیرمجاز و متقلبانه بودن تحصیل اطلاعات.....	۵۷
بند سوم: مرحله سوم؛ قصد تسلیم اطلاعات به بیگانگان.....	۵۷
مبحث دوم: انواع جاسوسی در صحنه بین المللی «از نظر موضوعات مورد تجسس».....	۵۸
گفتار اول: طبقه بندی با توجه به ماهیت اطلاعات بدست آمده.....	۵۸
بند اول: جاسوسی نظامی.....	۵۸
بند دوم: جاسوسی اقتصادی.....	۵۹

- بند سوم: جاسوسی منابع طبیعی / محیط زیست..... ۶۰
- بند چهارم: جاسوسی سیاسی - فرهنگی..... ۶۰
- گفتار دوم: طبقه بندی با توجه به زمان صلح و زمان جنگ..... ۶۱
- مبحث سوم: اهداف و ارکان تشکیل دهنده جرم جاسوسی و نوع آن..... ۶۲
- گفتار اول: ارکان جرم جاسوسی..... ۶۲
- بند اول: رکن قانونی..... ۶۲
- بند دوم: رکن مادی..... ۶۴
- بند سوم: رکن معنوی..... ۶۵
- گفتار دوم: موضوع جرم جاسوسی..... ۶۶
- گفتار سوم: ساده یا مرکب بودن جرم جاسوسی..... ۶۷
- گفتار چهارم: اهداف و اطلاعات جاسوسی..... ۶۸

فصل سوم: جرم جاسوسی در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح

- مبحث اول: مصادیق و مجازات جاسوسی در قانون مجازات اسلامی..... ۷۰
- گفتار اول: جاسوسی در ماده ۵۰۱ قانون مجازات اسلامی..... ۷۱
- گفتار دوم: جاسوسی در ماده ۵۰۲ قانون مجازات اسلامی..... ۷۴
- بند اول: عمل مرتکب..... ۷۴
- بند دوم: خصوصیات مرتکب..... ۷۶
- بند سوم: موضوع جرم..... ۷۷
- گفتار سوم: سرقت نقشه ها یا کسب اطلاع از اسرار سیاسی، نظامی و امنیتی «موضوع ماده ۵۰۳»..... ۷۸
- بند اول: عنصر مادی..... ۷۸
- بند دوم: عنصر روانی..... ۸۱
- گفتار چهارم: جمع آوری اطلاعات به قصد برهم زدن امنیت کشور «موضوع ماده ۵۰۵ قانون مجازات اسلامی»..... ۸۱
- بند اول: عنصر مادی..... ۸۱
- بند دوم: عنصر روانی..... ۸۴
- مبحث دوم: مصادیق و مجازات جرم جاسوسی در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح..... ۸۵
- گفتار اول: جرایم موضوع مواد ۲۱، ۲۴ و ۲۶ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲..... ۸۵
- گفتار دوم: جاسوسی از طریق افشای غیر عمدی اسناد طبقه بندی شده از ناحیه نظامیان..... ۸۹

گفتار سوم: ارتکاب جاسوسی توسط نظامیان از طریق تسلیم اسناد طبقه بندی شده به افراد فاقد

- صلاحیت..... ۹۱
- گفتار چهارم: ورود بیگانه به اماکن نظامی به قصد جاسوسی (شروع به جاسوسی)..... ۹۲
- گفتار پنجم: مشارکت و معاونت در جرم جاسوسی در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح..... ۹۴
- گفتار ششم: دادگاه صالح برای رسیدگی به جرایم علیه امنیت کشور:..... ۱۰۴
- بند اول: دادگاه‌های نظامی..... ۱۰۴
- بند دوم: دادگاه‌های انقلاب..... ۱۰۶
- گفتار هشتم: صلاحیت کیفری رسیدگی به اتهام جاسوسی بیگانگان..... ۱۰۷
- نتیجه گیری..... ۱۰۹
- منابع..... ۱۱۲

چکیده

هر جامعه ای قبل از آنکه نیاز به آسایش داشته باشد در مرحله اول نیاز به امنیت دارد؛ از این رو دغدغه امنیت، مهمترین مسئولیت دولت ها و خواسته ملت ها است. جرائمی که افراد مرتکب می شوند، امنیت و آسایش عمومی را خدشه دار می کند؛ یکی از آنها جرم جاسوسی است که با وجود اهمیت زیاد، در ماهیت و مصادیق آن ابهامات وجود دارد؛ از جمله اینکه جاسوسی جرم سیاسی است یا عمومی و دیگری این است که جاسوسی امنیت داخلی کشور را تهدید یا امنیت خارجی کشور را. همچنین با توجه به اهمیت و جایگاه نیروهای مسلح در هر کشوری، برای ایجاد این نظم و انضباط که اساس نیروهای مسلح است. قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، مجموعه مقررات جزایی مربوط به نیروهای مسلح است که به بیان جرایم کارکنان نیروهای مسلح و مجازات مقرر برای عقوبت بزهکاران آن می پردازد. این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته بعد از بیان کلیاتی از تعریف جاسوسی و تبیین ماهیت آن و متعاقباً به تحلیل و بررسی پیشینه جاسوسی و ارکان تشکیل دهنده آن و در نهایت به بررسی مصادیق و مجازات این جرم در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: قانون مجازات نیروهای مسلح، جاسوسی، امنیت

کلیات

الف. مقدمه

در مجموعه نیروهای مسلح با توجه به اهمیت و جایگاه این سازمان و وجود اطلاعات و اسرار ذی قیمتی که می تواند در امنیت و یا ناامنی کشور دخالت داشته باشد اقدامات تأمینی و امنیتی و تدابیر ضدجاسوسی دارای اهمیت ویژه ای می باشد به نحوی که بر کلیه نظامیان لازم است در خصوص رعایت نکات تأمینی، تلاش خود را مبذول داشته و در حفظ اسرار و اطلاعات نظامی کوشا باشند و از طرف دیگر قانونگذار جهت اعمال و نهادینه شدن هر بیشتر اقدامات تأمینی در مجموعه های نظامی، قوانینی را تصویب نموده که می تواند در بالا بردن ضریب امنیتی رده های نظامی و پیشگیری از برنامه های خرابکاری و جاسوسی دشمن مفید و مدافعانه بوده و از بروز هر گونه سهل انگاری و بی توجهی به مسایل امنیتی توسط نیروهای مسلح جلوگیری نماید.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران پیشگیری از وقوع جرم را از وظایف قوهی قضاییه شمرده و این امر در بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی مطرح شده است «مطابق قانون اساسی؛ اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین در عرض و منفک از کشف جرم و تعقیب و مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام است». نیروهای مسلح در هر کشوری از ویژگی های خاصی برخوردار هستند، از جمله این که آنان دارای وظایف مهم و حساسی هستند و حفظ تمامیت ارضی و استقلال و امنیت کشور به عهده آنان است، چرا که امنیت کشور از اهمیت بالایی برخوردار است و همچنین اسرار مربوط به نیروهای مسلح باید حفظ شود و رسیدگی به جرائم آنان نیز سریع و قاطعانه صورت گیرد. از طرفی کسانی باید به جرائم آنان رسیدگی کنند که به اصول و قواعد و روابط حاکم در داخل نیروهای مسلح آشنایی کافی داشته باشند. لذا این ویژگی های خاص، قانونگذار را بر آن داشته تا مرجع خاصی را تحت عنوان سازمان قضایی نیروهای مسلح که متشکل از دادسرا و دادگاه های نظامی است برای رسیدگی به جرائم اعضای نیروهای مسلح پیش بینی کند.

ب. بیان مسئله

سازمان قضایی نیروهای مسلح به عنوان تنها مرجع صلاحیت‌دار جهت رسیدگی قضایی به جرائم نیروهای مسلح اعم از وظیفه و پایور، ضمن برقراری تعامل متقابل با فرماندهان و مسئولان نظامی و انتظامی سراسر کشور، سعی در کاهش نرخ جرائم ارتكابی توسط نظامیان و به تبع آن کاهش حجم پرونده‌های ارجاعی به دادسرای نظامی دارد. «بی‌تردید مهم‌ترین ابزار و لازمه نیل به چنین هدف والایی، اتخاذ و اجرای برنامه‌های مدون از طریق قانون مجازات جرائم این نیروها است که در این راه نقش ارکان نظامی کشور غیر قابل انکار است. اینجاست که می‌توان با بررسی و تحلیل سیر مراحل وقوع انواع جرائمی که در اماکن نظامی یا مرتبط با وظایف خاص نظامی‌گری رخ دهد را بررسی کرد و سازمان قضایی نیروهای مسلح به تدوین برنامه‌ای جامع جهت پیشگیری و کاهش نرخ جرائم مزبور اقدام نماید. هرچند اجرای چنین برنامه‌های پیشگیرانه‌ای و بررسی تأثیرات آن جهت اصلاحات بعدی در جای خود از اهمیت برخوردار است»^۱. «امنیت نیاز اولیه آدمی است که در زندگی انسان‌ها حساسیت خاصی دارد و انسان‌ها می‌کوشند به طریقی امنیت خود را تأمین کنند.

جامعه انسانی در دوران جدید به علت پیچیدگی، شتاب، تکثر و افزایش جمعیت مراحل متفاوتی از زندگی جمعی مانند افزایش منازعات، کشمکش‌ها و چالش‌های اجتماعی را به صورت وسیع در حوزه‌های مختلف تجربه می‌کند. توجه به شأن و جایگاه امنیت در زندگی اجتماعی و کارکرد آن در سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به نحو فزاینده‌ای در حال رشد می‌باشد و میزان حضور و تأثیر این پدیده در

---

^۱ - حسینی نژاد، مرتضی (۱۳۸۹)، بررسی علل و اقتصادی جرم در نیروهای مسلح ایران با استفاده از یک مدل داده‌های تلفیقی؛ مجله برنامه‌بودجه،

جامعه و سطح بهره‌مندی شهروندان از این امنیت که حق مهمی در زندگی اجتماعی آنان می‌باشد، معیار عمده برای ارزیابی سطح توسعه‌یافتگی جوامع بشری به شمار می‌آید.^۱

یکی از مصادیق بارز و قدیمی جرائم علیه امنیت جرم جاسوسی است که معمولاً یک جرم سازمان‌یافته و در عین حال فراملی می‌باشد زیرا با ارتکاب آن اطلاعات حیاتی یک کشور در زمینه‌ی امور نظامی، امنیتی و سیاسی از طریق یک نظام سازمان‌یافته یا با استفاده از منابع انسانی در اختیار کشور یا کشورهای دیگر قرار می‌گیرد. کشورها برای برخورد با پدیده‌ی جاسوسی اقدام به انجام کارهایی که به «ضد جاسوسی» معروف هستند می‌کنند. در مورد روش برخورد با جاسوسان شیوه‌ی کشورها با یکدیگر متفاوت است. جاسوسی از جرائمی است که هم به صورت سنتی و هم به صورت رایانه‌ای جرم انگاری شده است. با اینکه هیچ جامعه‌ای از به کارگیری جاسوسی مستثنی نمی‌باشد اما امنیت کشورها ایجاب می‌کند که این مقوله بیشتر مورد توجه قرار گیرد. گاهی این جرم با خیانت به کشور چنان امتزاج می‌یابد که تشخیص آن‌ها را از هم دشوار می‌سازد و علم حقوق را به چالش می‌کشد. جرم جاسوسی از جمله جرائمی است که در طبقه اول جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی قرار دارد، چرا که استقلال و امنیت و تمامیت ارضی کشور و اساس حکومت را به خطر می‌اندازد و موجب فاش شدن اسرار و اطلاعات می‌شود.^۲

با توجه به تحولات سریع جوامع در زمینه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و علمی، روش‌های مدرن و نوینی هم برای تحقق نظم و امنیت عمومی و پاسخگویی به مطالبات زندگی اجتماعی مردم ایجاد گردیده است. «روش‌هایی که باید هم کارآمد و هم پاسخگوی نیازهای افراد جامعه باشد. لذا برای ارتقاء شاخص‌های مختلف در نظم و امنیت عمومی بایستی دستگاه‌های متولی ایجاد نظم و امنیت عمومی شناخت کامل از افراد جامعه داشته باشند و بالعکس افراد جامعه شناخت کاملی از این دستگاه‌ها و وظایف

^۱ - ستوده، هدایت... و میرزایی، بهشته و پازند، افسانه (۱۳۷۶)، «روان‌شناسی جنایی»؛ انتشارات آوای نور، ص ۱۷

^۲ - لشجوده، رحمان (۱۳۸۸)، جاسوسی علیه امنیت داخلی ایران، کرج، پیام نور، ص ۲۵

آنها، که بهترین روش برای محقق نمودن این شناخت، افزایش سطح تعامل میان مردم و دستگاه‌های امنیتی می‌باشد^۱»

قانون‌گذاران و محاکم معیار مناسبی برای تمایز جرائم جاسوسی و خیانت به کشور مشخص نکرده‌اند به طوری که گاهی عمل واحد، هم جاسوسی و هم خیانت محسوب می‌شود. به هر حال بنا بر اصل تفکیک بین معنا و مفهوم خیانت و جاسوسی در فقه، بدون ملاحظه جنبه‌های کاربردی آن در صحنه سیاست و حکومت، جاسوس لزوماً باید کافر حربی باشد و الاً مسلمانان و کافر ذمی اگر مرتکب عمل مشابهی شوند، خائن محسوب می‌شوند. در نظام اسلامی در شرایط کنونی، کافر یا مسلمان بودن چندان دخالتی در این موضوع ندارد و عملاً تابعیت سیاسی است که تعیین‌کننده است.^۲

اسرار موجود در داخل نیروهای مسلح از اهمیت بالایی برخوردار است. اگر جاسوسی اطلاعات طبقه‌بندی شده مربوط به نیروهای مسلح را به قصد تسلیم و تحویل آن به دشمن یا بیگانه یا منابع آنها، جمع‌آوری کند و در اختیار آنها قرار دهد، در قانون، مجازات محارب برای او پیش‌بینی شده و اگر موفق به تسلیم و تحویل به بیگانه و عوامل دیگر نشود، مجازات ۳ تا ۱۵ سال حبس در نظر گرفته شده است. در مواردی هم افراد، قصدشان بر افشای اطلاعات نیروهای مسلح است و قصد جاسوسی ندارند با این وصف عمل آنها جرم است و حتی اگر افشای اطلاعات بر اثر سهل‌انگاری باشد باز هم عملشان جرم محسوب شده و بر اساس قانون با این افراد برخورد خواهد شد و بالاتر از این موارد اگر بیگانه‌ای به قصد کسب اطلاعات به نفع دشمن وارد یگان‌های نیروهای مسلح شود حتی قبل از جمع‌آوری اطلاعات دستگیر شود، طبق ماده ۲۴ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح محکوم به اعدام خواهد شد.

۱ - سریر افراز، محمد (۱۳۸۸)، پیش‌گیری از وقوع جرم و فعایت بستر ساز برقراری جامعه ایمن - تهران؛ نشر شهر، ص ۳۵

۲ - زینلی، محمدرضا، (۱۳۷۸)، جرم سیاسی و حقوق جزای اختصاصی اسلام (مطالعه تطبیقی)، بی‌جا، تهران، انتشارات امیرکبیر، ص ۱۲

لذا این ویژگی‌ها از جمله دلایل و موجبات تشکیل دادرها و دادگاه‌های نظامی است. اصل یک صد و هفتاد و دوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، به جرایم نظامی اشاره دارد و بیان می‌دارد برای رسیدگی به جرایم مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی اعضای ارتش، ژاندارمری، شهربانی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی محاکم نظامی مطابق قانون تشکیل می‌گردد^۱. در پژوهش حاضر به بررسی جرم جاسوسی در نیروهای مسلح با محوریت قانون مجازات اسلامی در حوزه‌های مختلف نظامی و انتظامی پرداخته می‌شود.

ج. سوابق مربوط

با بررسی در پیشینه این موضوع در میان پایان‌نامه، تحقیقات و مقالات دانشجویی در بانک‌های اطلاعاتی مربوط، تاکنون به طور مستقل و خاص جز یکی دو مورد در موضوع پژوهش کاری صورت نگرفته است. اما در بین تألیفات اساتید حقوق در داخل و خارج منابعی وجود دارد که در زیر به طور خلاصه به آن‌ها اشاره می‌گردد که در طول پژوهش از آن‌ها استفاده خواهد شد.

- فرهودی‌نیا، حسن (۱۳۹۰)، در ویژه نامه علمی کاربردی خود تحت عنوان «پیشگیری از وقوع جرم در نیروهای مسلح»، جرایم در نیروهای مسلح را به دو دسته: جرایم عمومی: کلیه رفتارهایی هستند که در جامعه و نیروهای مسلح به طور مشترک جرم محسوب می‌شوند، به عنوان مثال: سرقت، اختلاس، جعل و غیره. جرایم خاص: جرایمی هستند که تنها در نیروهای مسلح جرم محسوب می‌شوند و خارج از نیروهای مسلح، جرم تلقی نمی‌شوند، جرایمی مانند: فرار از خدمت: لغو دستور، ترک پست و...

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۷۹)، در مجله کانون وکلا، تحت عنوان «جایگاه جرم شناسی در ایران»، که در خصوص عوامل پیشگیرانه از وقوع جرم را از وظایف قوه قضائیه شمرده است.

^۱ - میر محمد صادقی، حسین. (۱۳۹۳)، جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی. چاپ چهارم. تهران: میزان، ص ۸۶

- سریر افراز، محمد(۱۳۸۸)، در «پیشگیری از وقوع جرم و جنایت بسترساز برقراری جامعه ایمن»، بیان می دارد: بایستی دستگاه‌های متولی ایجاد نظم و امنیت عمومی شناخت کامل از افراد جامعه داشته باشند و بالعکس افراد جامعه شناخت کاملی از این دستگاه‌ها و وظایف آن‌ها، که بهترین روش برای محقق نمودن این شناخت، افزایش سطح تعامل میان مردم و دستگاه‌های امنیتی می‌باشد».

- محمدی، روح الله(۱۳۹۵) ، پایان نامه کارشناسی ارشد تحت عنوان «بررسی جرم جاسوسی در قانون جرایم نیروهای مسلح و مقایسه آن با جرایم مشابه در سایر قوانین» به انواع جرایم مادی و معنوی در خصوص جرم جاسوسی اشاره دارد.

- حسینی نژاد، مرتضی(۱۳۸۹)، در مجله برنامه و بودجه تحت عنوان «بررسی علل و اقتصادی جرم در نیروهای مسلح ایران با استفاده از یک مدل داده‌های تلفیقی» می‌فرماید: حقوق جزای نظامی شاخه‌ای از حقوق جزاست و موضوع آن مطالعه مجموعه قوانین و مقررات مربوط به جرم نظامی است. هرچند قانون اساسی، سازمان و تشکیلات قضایی رسیدگی کننده به جرایم نظامی را بخشی از قوه قضائیه و مشمول اصول و قواعد مربوط به این قوه دانسته است.

- گلدوزیان، ایرج(۱۳۸۸)، در کتاب خود تحت عنوان «بایسته‌های حقوق جزای اختصاصی» بیان می‌کند که در قانون تعریفی از جاسوس نشده ولی می‌توان گفت جاسوس به شخصی گفته می‌شود که تحت عناوین غیرواقعی و مخفیانه به نفع خصم درصدد تحصیل اطلاعات یا اشیایی باشد.

- مجیدی، محمود(۱۳۸۸)، در کتابی تحت عنوان «حقوق کیفری اختصاصی، جرائم علیه امنیت» می‌نویسد که: در برخی از کشورها جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات و اسناد بدون قصد تسلیم آن به بیگانگان و یا دشمن را نیز مشمول مقررات جاسوسی می‌دانند.

- بابایی، حسن(۱۳۸۵)، در کتاب «جاسوسی از دیدگاه بین‌الملل» می‌گوید که جاسوسی در هر یک از شاخه‌های مذکور تعریف خاص خود را در بر خواهد داشت. البته نه از باب ماهیت چرا که تمام

جاسوسی‌ها در جستجوی پنهانی اسرار درباره رقیب یا دشمن اشتراک دارند ولی در برخی موارد اختلاف در موضوع دامنه نحوه کسب اطلاعات و اخبار در جاسوسی ملاحظه می‌گردد.

- پورسید، سید مجتبی (۱۳۸۵)، پایان نامه «بررسی فقهی تجسس در اسلام»، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد و با عنوان بررسی فقهی تجسس در اسلام آورده است که در مجموع به دست می‌آید تجسس در لغت و عرف اختصاص به خبریابی برای دیگران ندارد بلکه اعم از آن است، یعنی هم خبر برای دیگران و هم برای خود می‌تواند باشد و دیگر این که جاسوسی دارای معنای نسبی است هم می‌تواند به عنوان جرم مطرح شود و هم نوعی تلاش وطن دوستانه.

- عالی پور، حسن (۱۳۸۱)، در پایان نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان «مفهوم نسبی بودن جرم»، می‌نویسد: هر چند در بسیاری از موارد، جرم نظامی از جرم عادی قابل تفکیک است مثل فرار نظامیان یا شورش و تمرد آنان؛ اما در تمام موارد، اینگونه نیست چرا که درباره نظامی بودن برخی جرایم عمومی که نظامیان هم ممکن است به ارتکاب آن متهم شوند، تردید وجود دارد.

- اندلمن، دمارانش، (۱۳۸۰)، در «دیپلماسی و جاسوسی در عصر خشونت» گرچه برخی معتقدند (سان تزو) جاسوسی خوب مقدمه پیروزی است. هیچ زمانی در طول تاریخ نام کشوری به افتخار برده نشده است که بدون سرویس‌های جاسوسی و اطلاعاتی قوی توانسته باشد کاری انجام دهد.

- منتظری، محمد (۱۳۸۰)، در «جرم سیاسی» و در ماده ۴ پیش‌نویس پیشنهادی «لایحه قانونی جرائم سیاسی و نحوه رسیدگی به آن» تهیه شده توسط معاونت حقوقی و امور مجلس وزارت دادگستری؛ ماده ۴ لایحه جرائم سیاسی، تهیه شده توسط قوه قضائیه مورخ ۲۱/۵/۸۷۳۱؛ ماده ۳ پیش‌نویس پیشنهادی «لایحه قانونی تعریف جرم سیاسی و نحوه رسیدگی به آن در محاکم دادگستری»، تهیه شده توسط کمیسیون حقوق بشر اسلامی؛ ماده ۳ مصوبه مجلس شورای اسلامی.

- شامبیاتی، هوشنگ، (۱۳۷۶)، در کتابی تحت عنوان «حقوق کیفری اختصاصی»، از علمای علم حقوق در تفکیک جرم جاسوسی و خیانت به کشور دچار اشکال شده و اظهار می‌دارد که در حال حاضر تفکیک جرائم فوق عملی نیست و عده‌ای نیز، ممیز اساسی این دو جرم را تابعیت و ملیت مرتکب قرار داده‌اند. در یک نتیجه‌گیری کلی با توجه به بیان مطالب، با توجه به اینکه جرائم مربوط به جاسوسی به مسائل مهم کشور از جمله اقتصادی، اجتماعی سیاسی و نظامی مربوط می‌شود اما چون به تمامیت ارضی و استقلال کشور مرتبط و امنیت و نظم مملکت را برهم می‌زند در زمره جرائم طبقه‌بندی شده امنیت و آسایش عمومی تلقی می‌گردد.

د. فرضیه‌ها

فرضیه اصلی:

وقوع جرم جاسوسی در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح از قواعد ویژه ای تبعیت می‌کند .

فرضیه‌های فرعی:

- ۱- قوانین و راهکارهای مخصوصی مربوط به جرم جاسوسی نیروهای مسلح وجود دارد.
- ۲- جرم جاسوسی در نیروهای مسلح از زمره‌ی جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی است.
- ۳- عوامل درون سازمانی از جمله عواملی هستند که در داخل یگان‌ها بر بروز جرائم تاثیرگذارند.

ر. اهداف علمی:

هدف کلی:

بررسی جرم جاسوسی در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح می باشد.

اهداف فرعی:

۱- بررسی قوانین و راهکارهای مخصوصی مربوط به جرم جاسوسی نیروهای مسلح است.

۲- بررسی جرم جاسوسی در نیروهای مسلح از زمره ی جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی می باشد.

۳- بررسی عوامل درون سازمانی بروز جرائم جرم جاسوسی نیروهای مسلح است.

ز. جنبه های نوآوری تحقیق

از آنجائی که تاکنون پایان نامه‌ای در خصوص بررسی جرم جاسوسی در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح انجام نگردیده است لذا موضوع جدید و دارای نوآوری می باشد.

ژ. نوع روش تحقیق

روش گردآوری مطالب در این تحقیق از روش کتابخانه ای و اسنادی استفاده می شود و سپس با مراجعه به کتابخانه‌ها (کتابخانه مرکزی دانشگاه آزاد بندرعباس) و استفاده از بانک‌های اطلاعاتی و اینترنت و هر منبعی که به صورت چاپی قابل شناسایی بوده انجام گرفته است.

روش گرد آوری اطلاعات: این پژوهش با رویکرد تحلیلی - توصیفی و با روش اسنادی و کتابخانه‌ای می‌باشد.

ابزارهای گردآوری اطلاعات: روش گردآوری ابتدا منبع‌یابی شده سپس با مطالعه منبع با استفاده از ابزار فیش‌برداری و یادداشت‌برداری نسبت به جمع‌آوری اطلاعات و داده اقدام شد.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات: روش تجربه و تحلیل و بررسی اطلاعات به صورت تحلیلی - توصیفی می‌باشد.